

B. en W. van Amersfoort in reactie op artikel in Heemschut:

'Bulldozer staat geenszins klaar'

Het college van B. en W. van Amersfoort heeft ons geschreven pijnlijk getroffen te zijn door het artikel in het mei/juni-nummer van Heemschut onder de kop 'Bulldozer staat klaar in Amersfoort'. Graag bieden we het college de gelegenheid tot commentaar op het sterk opiniërende artikel van ons lid Rob Lureman, dat hij overigens geheel op persoonlijke titel schreef. Plaatsing van dit soort bijdragen betekent niet, dat onze Vereniging inhoud en opinie zelf voor haar rekening neemt. De zelfstandig functionerende redactie wil door het opnemen van bijdragen als deze de discussie stimuleren onder al diegenen, wie het culturele erfgoed ter harte gaat. We vroegen daarom auteur Lureman zelf weer te reageren op het commentaar van B. en W. Ook dit commentaar is weer voor eigen rekening van de auteur. Hieronder komt eerste het college van B. en W. aan het woord.

'Het is zeker juist, dat in de komende jaren in het stadsgebied tussen het station en de historische binnenstad en het direct daar aan grenzende vroegere industrieterrein ten noorden daarvan, ingrijpende veranderingen zullen plaatsvinden', zo schrijven B. en W.

Onjuist is volgens het college 'het overgrote deel' aan informatie zoals dat is neergeschreven in het artikel 'Bulldozer staat klaar in Amersfoort'. Hieronder de correcties die het wil aanbrengen plus een reactie van de auteur.

'Wellicht zal de Amersfoortse gemeenteraad in haar vergadering van januari 1990 zich uitspreken over de herziening van het bestemmingsplan voor het betreffende gebied', aldus de brief van het college, dat wij verder aan het woord laten.

'De ambitieuze opzet daarvan kan niet worden ontkend. Een rondwandeling door dit gedeelte van de stad maakt duidelijk dat alleen een plan met de nodige samenhang hier een oplossing kan bieden. Vanzelfsprekend is afbraak van zekere bebouwing daarbij onontkoombaar. Monumenten, zowel van de rijks- als de gemeentelijke lijst, beschermde stadsgezichten en waardevolle ensembles blijven daar echter buiten. De overige gebouwen zullen, na zorgvuldige afweging, en wat belangrijker is, na een afzonderlijk per pand uit te voeren motivering, pas kunnen worden afgebroken. 'De Bulldozer staat' dan ook geenszins 'klaar'!

Station

Van het stationsgebouw van Margadant onderkennen ook wij de architectuurhistorische betekenis. Niet behorend tot de alerkostbaarste juwelen zijn we desondanks van mening dat het Amersfoortse NS-station bijzonder karakteristiek is. De afweging van monumentale waarden van spoorwegstations heeft zich echter reeds in 1973 ontwikkeld in een overleg tussen de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de directie van de Nederlandse Spoorwegen.

In die periode werd bewust gekozen vóór het plaatsen van het stationsgebouw van de Nederlandse Centraal Spoorweg Maatschappij (architect Nic. J. Kamperdijk), en het niet plaatsen van het station van Margadant op de Rijksmonumentenlijst. Vrij spoedig daarna zijn de gesprekken tussen de Nederlandse Spoorwegen en

ons college op gang gekomen. Deze zouden leiden tot de plannen en een nieuw gebruiksprogramma voor het Amersfoortse hoofdstation, het busstation en het stationsplein. Bindende afspraken waren daarvan het gevolg. Hoezeer de monumentale waarde van het complex thans ook wordt onderschreven, de gemeente is niet meer in de positie om de plannen te doen herzien.

De situatie van het hoekpand Stationsstraat/Regentesselaan zal niet als voor-

beeld gelden voor de uitgangspunten en de aanpak van het ontwikkelingsgebied. Dit pand vormt zelfs geen onderdeel van de OCA-plannen. De mededeling over dit pand berust op een kennelijke vergissing. Het ligt niet in de bedoeling bestaande historisch waardevolle bebouwing te bruskeren met een reeks van stedenbouwkundige conflicten.

De cijfers rond het onderwerp groeistad zijn juist. Zij geven ook een beeld van de omvang van de inspanningen om dit proces op een evenwichtige manier te verwirkelijken. Dit houdt in, dat niet kan worden volstaan met het alleen maar bouwen van woningen in de buitengebieden, maar dat ook moet worden gezorgd voor een versterking van de werkgelegenheid en een typische centrumfunctie. Deze in de vorm van winkels en gemeenschappelijke voorzieningen, cultuur en dienstverlening. Met de uitvoering van het plan is inderdaad naar schatting een bedrag van 1,6 miljard gulden gemoeid. Daarbij moet evenwel worden bedacht dat deze uitgave een totale omzet inhoudt van voorbereiden, bouwen, inrichten en afwerken, gezamenlijk te financieren door de overheid en het bedrijfsleven en dan nog over een periode van twaalf à vijftien jaar! Het is duidelijk dat voor het bijeenbrengen van de benodigde gelden een beroep op de rijksoverheid wordt gedaan, een gebruikelijke gang van zaken waarvan de noodzaak door het rijk wordt erkend. De gesprekken hierover, gebaseerd op principetoezeggingen, vorderen.

Geen tweede stadshart

Dat Amersfoort een tweede stadshart zal krijgen is onjuist. De aanvullende functies waarover hierboven al werd gesproken, zullen echter worden gerealiseerd buiten het historisch belangrijke gedeelte van het centrum, zonder het échte stadshart onevenwichtig te belasten. Dit oude stadsdeel zal, als vast en niet weg te cijferen onderdeel van de groeistadontwikkelingen, vooral in kwalitatieve zin groeien. Met het specifiek aanpassen, maar vooral met de herstellingen, restauraties en de verbeteringen van het openbare gebied zal dan

Mooi voorbeeld van nieuwbouw in de jaren '50 die goed aansluit op de historische omgeving.

beeld gelden voor de uitgangspunten en de aanpak van het ontwikkelingsgebied. Dit pand vormt zelfs geen onderdeel van de OCA-plannen. De mededeling over dit pand berust op een kennelijke vergissing. Het ligt niet in de bedoeling bestaande historisch waardevolle bebouwing te bruskeren met een reeks van stedenbouwkundige conflicten.

De cijfers rond het onderwerp groeistad zijn juist. Zij geven ook een beeld van de omvang van de inspanningen om dit proces op een evenwichtige manier te verwirkelijken. Dit houdt in, dat niet kan worden volstaan met het alleen maar bouwen van woningen in de buitengebieden, maar dat ook moet worden gezorgd voor een versterking van de werkgelegenheid en een typische centrumfunctie. Deze in de

ook onverminderd worden doorgegaan. Terugkerend naar het plangebied, de monumenten-inventarisatie van de jongere bouwkunst heeft duidelijk gemaakt dat, voordat ook naar de eerste tekenen van het ontwikkelingsplan naar voren kwamen, de werkelijke monumentale waarden van bescheiden aard zijn. Niettemin voorziet het plan in het laten voortbestaan van de monumentale gebouwen en ensembles. In tegenstelling tot wat in het artikel wordt beweerd, blijven zowel het historische stratenpatroon als de niveauverschillen gehandhaafd.

De voorgestelde situatie rond de Eemhaven is anders dan in het artikel is beschreven. Aan de historische waarden van de op ons initiatief in 1982 gerestaureerde korenschuur op de kade zal op een pas-

Villa 'Ons Belang' zal worden gerestaureerd. De gemeente draagt bij in de kosten.

sende manier recht worden gedaan door het onderdeel te laten zijn van een nieuw ingerichte kade. In de laatste jaren is overigens de industriële (milieu-onvriendelijke) bedrijvigheid sterk verminderd. Het ziet er naar uit dat dit gebruik van de veermansgade geheel zal verdwijnen.

Met het oog voor realiteit zal zorgvuldig moeten worden gezocht naar een goede vormgeving van de plaatsvervangende recreatieve activiteiten en woonbestemmingen.

Terzijde, het veevoeder-opslagbedrijf COVA maakt binnen de lijnen van de moderne milieu-wetgeving en binnen een

straat van vijfhonderd meter (!) tal van andere ontwikkelingen onmogelijk.

Vrijmetselaarsloge niet 'wegbestemd'

Het lage gebouw van de vrijmetselaars is zeker niet 'wegbestemd'. De voetgangersdoorgang in het ontwerpplan is nog geen vaststaand feit. Ook wij zijn van mening dat het hier gaat om een karakteristiek pand. Het stedelijke front langs de tegenwoordige *Stadsring*, met name het gedeelte tussen de uitmonding van de *Utrechtsestraat* en de *Arnhemsestraat*, is inderdaad van grote economische waarde. De sociëteit

Amicitia maakt deel uit van dit geheel. De noodzakelijke vermeerdering van het winkel-vloeroppervlak in dit gebied werd al eerder, los van de veel besproken centrumplannen, van groot belang geacht. Ook de bijschriften bij de foto's behoeven een correctie of dienen op zijn minst te worden genuanceerd. Het VVV-kantoor dat gesloopt zal worden staat midden op het Stationsplein ten behoeve van een nieuwe pleinrichting. Het gebouwtje stamt uit 1974. Het voornoemde hoekpand *Stationsstraat/Regentesselaan* biedt tijdelijk onderkomen aan de VVV. Van 'Ons Belang' aan de *Utrechtseweg* is een restauratie-verbouwplan in voorbereiding. De gemeente Amersfoort zal een restauratiesubsidie in de kosten verlenen. De afgebeelde gevelrij aan de *Korte Bergstraat* blijft gehandhaafd. De eerdergenoemde korenschuur, het 'Spijkertje' wordt in tegenstelling tot wat de tekst bij de foto suggereert, niet 'met sloop bedreigd'.

Wij vertrouwen er op U met deze reactie te hebben duidelijk gemaakt dat wij, vooral op zakelijke gronden, weinig gelukkig zijn met het artikel in Uw tijdschrift. Het wil ons ook voorkomen dat de Heemschutgedachte niet is gediend met een opstel waaraan een groot aantal wel opmerkelijke en bovendien juiste feiten ontbreekt. ■

Commentaar auteur

De reactie van Burgemeester en Wethouders van Amersfoort is in sterk relativerende zin geschreven. Het tast de teneur van het gewraakte artikel niet aan. Wat de beweerde onjuistheden betreft het volgende:

Sinds 1973 heeft de tijd niet stilgestaan, ook bij de *Nederlandse Spoorwegen* waait een andere wind. Een aantal slooprijp bevonden stations kon, dankzij aanhoudend verzet van de plaatselijke bevolking (soms met steun van de lokale overheid), behouden blijven. *Oost-Gelderland* vormt daarvoor het beste bewijs. De stations in *Aalten*, *Vorden*, *Winterswijk* en waarschijnlijk nu ook *Terborg* zijn letterlijk onder de sloophamer vandaan gehaald. Aalten staat inmiddels op de gemeentelijke monumentenlijst, voor *Winterswijk* en *Terborg* bestaan plannen in die richting. In *Winterswijk* leken, net als in Amersfoort, nieuwbouw en grootschalige herinrichtingsplannen voor de omgeving vele jaren onafwendbaar. Toch is het stationspand aldaar, dankzij alle actie, thans luisterrijk gerestaureerd. Wie echter, als in Amersfoort, aanhoudend doorvaart op een nieuwbouwkompas komt inderdaad in een positie terecht dat er geen weg terug is.

De gemeente Amersfoort kan toch moeilijk ontkennen dat de tot nu toe gepresenteerde plaatjes van partner OCA geen spanningsvelden tussen hoog- en laagbouw oproepen? Dat is ook de vrees, die uit een groot deel van de bezwaarschriften spreekt en uit gepubliceerde gesprekken met vertegenwoordigers van buurt- en wijkcomité's. De situatie hoekpand *Stationsstraat/Regentesselaan* kan daarbij als algemeen illustratief voorbeeld gelden, dus hoeft het in dit (algemene) verband geen deel uit te maken van het

OCA-plan. Zo is het bedoeld, zo is het gesteld.

Wie enkele gepubliceerde ontwikkelingsschetsen van gemeentelijk partner OCA bekijkt kan zich niet aan de indruk onttrekken dat inderdaad gestreefd wordt naar realisering van een tweede stadshart. Bijvoorbeeld de plattegronden van 7 december 1988 in de *Amersfoortse Courant* en in de gemeentelijke voorlichtingsrubriek *Stadsberichten* van de Stad Amersfoort. De OCA-plannen worden in dat orgaan ook nog eens bekopt als die voor 'het nieuwe hart van Amersfoort'. Ook het interview in het *NRC/Handelsblad*, van 10 mei 1989, met TH-stedebouwkundige ir. W. J. A. Hermans uit Delft neigt in die richting. In het daarbij afgedrukte fotobijchrift wordt opnieuw letterlijk over 'een nieuw stadshart voor Amersfoort' gesproken, maar what's in a name?

Ontwikkelingsmodellen van projectontwikkelaar OCA en *Van Hezik Partners BV Buro voor Stedebouw en Architectuur (Rotterdam)* van 11 september 1988 suggereren een ander stratenbeloop in het gebied *Nederberg* dan het thans bestaande. Ook kan uit die modellen afbraak gedestilleerd worden van de portiekwoningen in de *Korte Bergstraat*. Als deze modellen van de gemeentelijke partner geen zeggingskracht hebben kan de vraag gesteld worden waarom ze ontwikkeld zijn?

Blijkens het OCA-plan, zoals dat op 7 december 1988 met een officiële tekening is toegelicht in de *Amersfoortse Courant* en het voorlichtingsorgaan *Stadsberichten*, wordt een gedeelte van de eeuwen oude loop van de rivier de *Eem* verlegd en komt de gemeentelijke korenschuur 't *Spijkertje* op een schiereiland te staan. Als dat plan inmiddels is bijgesteld wil dat nog niet zeggen dat het nooit heeft bestaan. Burgemeester en Wethouders hebben gelijk als

ze stellen dat er geen sloopplannen bestaan voor 't *Spijkertje*. Het fotobijchrift kan in dit opzicht inderdaad aanleiding geven tot misvatting.

De vrijmetselaars maken zich wel degelijk ongerust over het voortbestaan van hun lógegebouw en ontwikkelingen in de omgeving van het gebouw. Op 18 februari 1989 wordt in een brief aan het gemeentebestuur bezwaar gemaakt tegen gemeentelijke sloopvoornemens, op 14 juli 1989 is – vermoedelijk om het onheil af te wenden – een aanvraag gedaan voor plaatsing van de lóge op de gemeentelijke monumentenlijst. Als de gemeente naderhand beweert dat de ter plaatse geplande voetgangersdoorgang nog niet vaststaat wil dat niet zeggen dat de sloopvoornemens totaal van de baan zijn of dat ze nooit bestaan hebben.

Het is verheugend dat de waarschijnlijke redding van de villa van *Ons Belang*, waarover in het artikel wordt gerept, nu inderdaad werkelijkheid wordt. Burgemeester en wethouders moeten echter niet doen of er niets aan de hand is geweest. Herinnerd kan in dit verband worden aan de bezwaren van partner OCA tegen plaatsing van het pand op de gemeentelijke monumentenlijst en tegen de handhavingssparagraaf in het ontwerp-structuurplan van 1986 (zie schrijven OCA en bouwonderneming *Vahstal*, één van de moeders van OCA, d.d. 13 januari 1987 aan de gemeenteraad van Amersfoort). De bezwaren van beide 'commercials' zijn niet bepaald ingegeven door zorg voor behoud van het cultuurhistorisch erfgoed, integendeel. Herinnerd kan verder worden aan de erbarmelijke staat van het gebouw, met alle risico's tot verdwijnen (brandveiligheid etc.) van dien. De plaatsing van de foto was dus alleszins gerechtvaardigd.

Rob Luremen